

ПРИЈАВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Име и презиме кандидата: Федор Марјановић Контакт адреса: Симе Шолаје 10, 78 000 Бања Лука, Босна и Херцеговина Број телефона: +38765/821-317 Број индекса: 400008/2015
2. Предлог наслова докторске дисертације (на српском и енглеском језику): <i>Поетика мита у романима Горана Петровића</i> <i>The Poetics of Myth in the Novels of Goran Petrović</i>
3. Научна област: теорија књижевности Ужа научна област којој припада тема дисертације: Српска књижевност
4. Предлог ментора Име и презиме: Јелена Марићевић Балаћ Институција у којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду Звање: доц. доктор Ужа научна област за коју је наставник односно научни радник изабран у звање: Српска књижевност са јужнословенским књижевностима Датум избора у звање: 28. 10. 2021. Име и презиме: Милан Громовић Институција у којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду Звање: научни сарадник Ужа научна област за коју је наставник односно научни радник изабран у звање: Српска књижевност са јужнословенским књижевностима Датум избора у звање: 15. 5. 2023. године
5. Образложење теме докторске дисертације (до 10000 карактера куцаног текста са размацима): Тема дисертације односи се на начин којим се мит инкорпорира у романескну структуру дјела Горана Петровића. Истраживање ће обухватити корпус од четири ауторова романа, <i>Атлас описан небом</i> , <i>Опсада Цркве светог Спаса</i> , <i>Ситничарница</i> „Код срећне руке“ и <i>Испод таванице која се љуспа</i> . Сами текстови вишеструко упућују на важност мита, било референцама на научну литературу из области митологије, било преузимањем и реконфигурисањем мотива директно преузетих из мита или било структуром која читаоца индиректно упућује на митску структуру (постојање паралелних свјетова, циклична структура времена и сл). С обзиром на проблем дефиниције мита, поставља се питање шта мит представља за стваралаштво Горана Петровића. Такође, рад ће се бавити питањем на који начин се мит користи као основни структурни елемент креирања романескног текста, те на који начин се преобликује ради текста. У том смислу дисертације ће бити организована у двије веће цјелине: 1) проучавање означитеља који директно упућују на мит (лексика која нас упућује на митске богове, јунаке и митска мјеста) и 2) проучавање оних означитеља који упућују на структуру мита (организација простора и времена; дијалог са бартовском концепцијом мита; поистовјеђивање мита и приче, књижевности). Изабрани Петровићеви романи биће проучавани како из синтагматичке тачке гледишта (као засебни текстови) тако и из синтаксичке (као већа цјелина), с циљем да се види коју улогу мит има у појединачном роману, те како се трансформише из текста у текст, представљајући својеврсну окосницу између четири дјела. Један од предвиђених резултата је доказивање тезе да

проучавани текстови чине романескну тетралогију у којој је описан сукоб *mythos*-а и *logos*-а, при чему први постепено посустаје пред другим, али опстаје кроз насушну потребу човјечанства за причом.

5.1. Дефинисање и опис предмета (проблема) истраживања са прегледом владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања и позивањем на литературу која је консултована: Мит као једна од основа романескне поетике Горана Петровића регистрован је у запажањима научних истраживача, али не и довољно проучен. Стога ће основни предмет ове дисертације бити позиција и функција мита у романескном опусу српског аутора. Конкретна питања која ће бити постављена на почетку истраживања јесу какав је ауторов став према миту и која је улога мита у структурисању Петровићевих романа. Многи од значајнијих радова и истраживања детектовали су присуство митских елемената у Петровићевој прози. У већини истраживања, митско се углавном поистовјећује са фантастичним, тако да је било говора о ониричкој фантастици (Алексић 2013), фолклорној фантастици (Чебашек 2020), средњовјековној фантастици (Ахметагић 2007), па чак и поетској фантастици (Турањанин Николопулос 2024). Иако се у њима присуство мита додирује, оно се не именује као такво у свима. Јана Алексић у својој значајној књизи *Опседнута прича*, осим што говори о ониричкој фантастици описује присуство паралелних свјетова као поетичку константу романа Горана Петровића. Ово запажање упућује нас на присуство митске свијести која је разликовала реални простор и митски простор, најчешће поистовјећивано са сновима (Армстронг 2005, Елијаде 2003). Исти случај је и са односом према времену, које је најчешће цикличне природе. У докторској дисертацији *Поетика прозе Горана Петровића* Слободанка Шаренац (2016) препознаје митске елементе у Петровићевим романима и приповијеткама, али их посматра као дио ауторове поетике, не проучавајући дубљи однос аутора према миту, као што се у свом истраживању фокусира на експлицитне митске означитеље, не залазећи у дубљу структуру која је настала под утицајем структуре мита, тако да у случају *Ситничарнице* „Код срећне руке“ запажа само присуство митског једнорога, али не романескну организацију која подражава структуру мита. Са друге стране, њена запажања о митским мотивима у *Атласу описаном небом* и у *Опсади цркве Светог Спаса*, поготово опсежно истраживање демонског лика Андреаса фон Нахта, веома су вриједни за ово истраживање. У овом погледу је значајан и рад Биљане Турањанин (2011). Поред ње, Ала Татаренко је истраживала однос простора у *Ситничарници* „Код срећне руке“ у поређењу са збирком приповједака Бруна Шулца *Продавнице циметове боје*, те примјећује митолошки аспект просторне структуре, али само кроз поређење са Шулцовом приповијетком. Најдубљи увид у митске аспекте Петровићевог романа дао је Мешчерјаков истражујући односе митског и религијског у роману *Опсада цркве Светог Спаса* (2023). Дакле, у стручној литератури је детектовано присуство мита, било је да је именовано као такво или путем синонима (фантастика, фолклор, бајка), али је остало простора да се потпуније истажи који је значај мита у Петровићевом романескном опусу.

5.2. Образложење о потребама научног истраживања: Иако постоје значајне научне студије о Петровићевом дјелу, потреба да се његов рад истражи из различитих аспеката виднија је послје његове смрти. Прегледом литературе чини се као да је присуство мита, веома значајно у Петровићевом романескном опусу, скрајнуто. Јана Алексић у својој књизи додирује ову тему и у одређеним сегментима свог истраживања јој се приближава (као кад примјећује постојање паралелних свјетова, проучавајући их из аспекта Доложалове теорије), мит као значајна тема овог опуса не добија заслужено мјесто. Остали радови доминантно су посвећени односу Петровићевог дјела са историјом, теологијом, говоре о ониричкој природи његових романа, а најближе теорији мита је дошао руску истраживач Мешчерјаков, пручавајући однос мита и религију у роману *Опсада цркве Светог Спаса* (2023), као и Биљана Турањанин у истраживању лика нечастивог у поменутом роману

(2011). На основу овога могло би се рећи да је мит периферна категорија у Петровићевом стваралаштву. Фреквентност митских мотива преузетих из словенске, грчке, индијске и египатске митологије у *Атласу описаном небом*, те из словенске и грчке митологије у *Опсади цркве Светог спаса*, као и структурних елемената заступљених у Петровићевим романима (паралелни свјетови, кружно кретање времена, архетипски јунаци) упућују нас на то да мит у овом опусу заузима централно мјесто, као архетипска прича која се изнова понавља.

5.3. Циљ истраживања са нагласком на резултате који се очекују: Истраживање ће имати два основна циља: 1) да утврди значење и значај које мит има у романескном опусу Горана Петровића и 2) да утврди структурну функцију коју мит као интеграл поетичког поступка има у романима Горана Петровића. Увид у први циљ најлакше је утврдити семиотичком анализом употребе лексике са значењем које упућује на мит (*мит*, *митски* и *митологија*) у романима Горана Петровића, на основу чега се види да постоји однос према миту као архетипском наративу који се поставља у напоредан однос са историјом (*historia*) и науком (*logos*). Док друга два принципа представљају ограничавајуће конструкте – код Петровића мит добија значење архетипске, исконске приче. Мит истовремено представља стваралачки занос који служи и као подршка *logos*-у. Заправо, мит је архетип који у Петровићевим романима добија значај стваралачког начела и заноса. За други циљ је потребно проучити структуру Петровићевих романа и утврдити да ли је и колико у дослуху са митским обрасцима. С обзиром да су сва четири романа саздана од више већих или мањих наратива, може се рећи да романи већ врше обједињујућу митску функцију. Ипак, много значајније је присуство паралелних свјетова што упућује на дихотомију митски простор–реални простор (кућа без крова и спољашњи свијет у *Атласу описаном небом*, свијет снова и свијет јаве у *Опсади цркве Светог Спаса*, те свијет књига и стварни свијет у *Ситничарници „Код срећне руке“*), кружни концепт времена (у *Атласу описаном небом* паралелно се приповиједају приче из различитих временских периода као објашњење једна друге, различите временске димензије у *Опсади цркве Светог Спаса*, времена Анастаса Бранице и Адама Лозанића које се пресликавају и настављају у *Ситничарници „Код Срећне руке“* и различите временске линије у роману *Испод таванице која се љуспа*) и архетипски концепт јунака (лик Богдана који у потпуности испуњава форму митског јунака од чудотворног зачећа до херојске смрти, ликови анастаса Бранице и Адама Лозанића као архетипови умјетника – стваралаца). Не малу важност овдје имају мотиви директно преузети из различитих митологија (словенске, грчке, јудео-хришћанске, египатске и индијске). Ове подударности показују да Петровић преузима митску структуру као основу за грађење романа, при чему се у одређеним случајевима основа наратива може повезати са конкретним митским наративом (*Опсада цркве Светог Спаса* са митом о Троји, а *Ситничарница „Код срећне руке“* са јудеохришћанским митом о стварању свијета). Осим архетипског схватања мита, може се детектовати и додатно схватање мита блиско Бартовим *Митологијама* и есеју „Мит данас“. Схватање мита као говора и секундарног семиотичког система којим се основно значење потискује у идеолошке сврхе присутно је у сва четири Петровићева романа и директно апострофирано у *Атласу описаном небом* у епизоди са убиством лекторке у којем се директно деконструише митотворачка манипулација језиком. Попут Барта и Петровић подвргава критичкој анализи савремене медије као средства ширења мита (филмови, телевизија и новине), тако да у његовим романима долази до сукоба бартовског и архетипског концепта мита. Упоредимо ли присуство митске лексике, увидјећемо деградацијску линију присуства архетипског мита. Док је лексика митског значења најбогатија и најразноврснија у *Атласу описаном небом*, у *Опсади цркве Светог Спаса* своди се на словенску и јудео-хришћанску митологију (која често граничи са теологијом), у *Ситничарници „Код срећне руке“* није присутна, те се присуство мита огледа само првенствено у структури романа (паралелни свјетови, различито протичање времена у свијету јаве и свијету књига, понављање образаца из прошлости, стварање романа асоцира

на стварање свијета и седмодневно трајање централног наратива Адама Лозанића), а у роману *Испод таванице која се љуспа* преовладава реалистични тип приповиједања, гдје се открива најјаче присуство бартовског концепта мита. Тако посматрани Петровићев романи могу се читати као својеврсна тетралогија, која описује слабљење мита од најстаријих времена (описаних у епизодним сценама *Атласа описаног небом*) до садашњости, односно до XX вијека (*Испод таванице која се љуспа* гдје се митско стварање свијета пародијско-ироничним тоном представља таваницом која се љуспа у кино-сали).

5.4. Могућност примене очекиваних резултата: Истраживање Петровићевих романа ослања се на Џацићево читање Андрићевог романа *На Дрини ћуприја*. Осим што ће се кроз истраживање освјетлити мање истражени аспекти Петровићевог рада, оно отвара могућност да се сличан приступ примијени на остале ауторе српске књижевности, као и на неке од аутора Петровићеве генерације, који се помињу у његовим дјелима. Очекивани резултати и универзални књижевнотеоријски увиди допринеће осветљавању мита у савременој српској књижевности и на другим жанровским пољима – митска структура поезије, поетске прозе, жанрова на међи и др.

6. Програми истраживања (фазе) и оријентациони садржај докторске дисертације са кратким описом поглавља: **Уводно поглавље** ће се бавити проблемом дефинисања мита, с опаском да су различита времена и различите теорије имале различите дефиниције мита. У том погледу увешће се дјело Горана Петровића као покушај давања књижевног одговора на питање: „Шта је мит?“ С обзиром на првенствено семиотичку природу истраживања мит ће бити посматран као означено, а дјело Горана Петровића као означитељ. У централном дијелу рада биће проучени означитељи мита. У романима *Атлас описан небом*, *Опсада цркве Светог Спаса*, *Ситничарница* „Код срећне руке“ и *Испод таванице која се љуспа* означитељи мита, односно митеме, биће подијељени на експлицитне и имплицитне означитеље. **Експлицитним означитељима** ће се сматрати сва лексика која директно упућује на митско значење, односно ријечи из творбене породице с коријенском ријечју мит и називи и имена бића, предмета и простора преузета директно из митских прича (Мојре, Хипербореја, вампири), као и стручна литература из области митологије на коју се Петровић реферише у роману *Атлас описан небом*. Из овог дијела истраживања добиће се увид који је Петровићев став према миту, те како користи и преобликује митске наративе у циљу креирања сопственог наратива. **Имплицитни означитељи мита** су сви они елементи Петровићевог романескног стваралаштва које не упућују на мит директно већ путем аналогije. То су првенствено структурни елементи које Петровић преузима из митске форме. Начин организације простора и времена у Петровићевом дјелу јесте креиран на основну образаца дихотомије митског и реалног свијета. На просторном плану то се види кроз постојање различитих свјетова који се могу дефинисати као спољашњи / реални и унутрашњи / митски. Одредница спољашњи и унутрашњи изабране су на основу перспективе Петровићевих јунака који рођењем или избором припадају митским свјетовима, док је свијет реалности за њих спољашњи свијет који их неријтеко осуђује и са којима су у антагонистичком односу. Јунаци *Атласа описаног небом* живе у кући без крова која је прављена према очуђујућим, митским обрасцима и служи као међупростор за друге паралелне свјетове, док остатак града покушава да разруши ту кућу. Јунаци *Опсаде цркве Светог Спаса* рађају се, живе, па чак и умиру у свијету снова, која је *par excellence* примјер паралелног митског простора. У *Ситничарници* „Код срећне руке“ улогу митског простора добија књижевност, односно свијет књига у који се улази читањем. У временској организацији романескног наратива, Петровић користи паралелно протицање времена, као и кружни концепт временског тока. И у *Атласу описаном небом*, *Опсади цркве Светог Спаса* и *Ситничарници* „Код срећне руке“ присутни су различити временски токови који кореспондирају са различитим временским сферама, док је сам појам времена нехомоген и кружан. У *Атласу описаном небом* различите приповједне цјелине које припадају међусобно различитим добима приповиједају се паралелно да би објасниле једна другу. У

Опсади цркве Светог спаса три различита временска тока паралелно протичу, док се у *Ситничарници* „Код срећне руке“ стваралачки обрасци Анастаса Бранице понављају у времену Адама Лозанића. У роману *Испод таванице која се љупа* кроз историјат кина мијешају се приче његових посјетилаца као и приче његових твораца, чиме се ствара временска мјешавина која прати читав XX вијек. Посебно поглавље биће посвећено и **јунацима** који одговарају архетипским обрасцима митских јунака као и носиоцима функција из бајки. Такође, једно поглавље ће бити посвећено **књижевности као новој врсти митологије XX вијека**. У *Атласу описаном небом* поред мноштва митских референци постоји и обиље интертекстуалних референци на дјела Павића, Басаре, Киша, Борхеса и других аутора, које врше исту функцију као и митске референце, при чему често долази до мијешања литерарних и митских мотива, те се у „Међународном возном реду“ Едуарда Сама из романа *Башта, пепео* налазе топоними преузети из књижевности попут Маконда и из митологије попут Атлантиде. У *Опсади цркве Светог Спаса* у једном пасажу књижевност се поистовјећује са митологијом, док роман у цијелости води дијалог са средњовјековном књижевном традицијом. Ту се такође мит изједначава са Причом. Коначно у *Ситничарници* „Код срећне руке“ митски простор, који су у *Атласу описаном небом* и *Опсади цркве Светог Спаса* углавном налазио у сновима, сада се недвосмислено пребацује у свијет књижевног дјела, из чега се може ишчитати ауторов став да је књижевност у XX вијеку добила значај који је некада имао мит. Посљедње поглавље биће посвећено дијалогу са **бартовским концептом мита**, који се супротставља архетипском миту преко средстава медијског информисања и разлитих врста умјетности (првенствено комерцијалног филма). Бартовски концепт мита присутан је у свим истраживаним Петровићевим романима, али поготово у роману *Испод таванице која се љупа*, у којој се поред тога примјећује мањак присуства архетипског мита. У закључку ће бити сумирани резултати са нагласком на циљеве који су постављени на почетку истраживања.

7. Методе које ће бити примењене: Семиотика, интертекстуалност, компаративно проучавање.
8. Начин избора, величина и конструкција узорка: Истраживање ће бити извршено на репрезентативним романима Петровићевог опуса: *Атлас описан небом*, *Опсада цркве Светог Спаса*, *Ситничарница* „Код срећне руке“ и *Испод таванице која се љупа*. Из истраживања ће бити изостављена посљедња три Петровићева романа: *Папир*, *Иконостас* и *Палата*, због тога што представљају дио недовршене цјелине *Роман делта*, чији необјављени дијелови су и даље остављени у рукопису и чекају објављивање, те се због тога не може адекватно говорити о њима као о цјелини.
9. Место експерименталног истраживања: Није планирано експериментално истраживање.
10. Литература и друга грађа која ће се користити (од 10 до 25 библиографских јединица):
 Алексић, Јана М, „Духовне вертикале Горана Петровића“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 60. 2012, свеска 2, стр. 523 – 548.
 Алексић, Јана, *Опседнута прича. Поетика романа Горана Петровића*, Службени гласник, Београд, 2013.
 Армстронг, Карен, *Кратка историја мита*, Геопетика, Београд, 2005.
 Ахметагић, Јасмина. „Феномен чуда у роману *Опсада цркве Св. Спаса* Горана Петровића“, *Баштина*, Приштина–Лепосавић, св. 23, 007, стр. 91–105.
 Васић Ракочевић, Бранислава и Токин, Марина, „Традиционалне представе о животињама у роману *Опсада цркве Светог Спаса* Горана Петровића“, *Универзитетска мисао*, бр. 20, 2021, стр. 140 – 145.
 Гордић Петковић, Владислава, „Књижевни јунак као интерес текста“, *Наслеђе*, година V, бр. 11, 2008, стр. 9 – 15.
 Громовић, Милан, *Рашке очи српске књижевности – Средњовековна естетика у српској књижевности XIX и XX века*, Академска књига, Нови Сад, 2025.
 Елијаде, Мирча, *Свето и профано*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски

Карловци – Нови Сад, 2003.

Елијаде, Мирча, *Шаманизам и архајске технике екстазе*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 1990.

Канић, Марина Ж, *Византија у српској постмодернистичкој прози (Борислав Пекић, Милорад Павић, Горан Петровић и Радослав Петковић)*, Београд, 2013.

Марићевић Балаћ, Јелена, „Митолошки аспекти у поезији Милоша Црњанског“, *Мит, традиција и симбол у поезији Милоша Црњанског*, Институт за књижевност и уметност – Дучићеве вечери поезије, Београд – Требиње, 2023.

Мелетински, Елеазар М. *Поетика мита*, Нолит, Београд, 1983.

Мещеряков, С. Н, „Миф и религија в романе Г. Петровића *Осада цркве Светог Спаса*“, *Stephanos* #1 (57), 2023, стр. 137 -147.

Ристовић, Јелена, „Сусрет историје, приче и идеологије у роману *Осади цркве Светог Спаса*“, *Наслеђе*, година VII, бр. 15/1 (2010), стр. 129 – 14.

Татаренко, Ала Л, „Метморфозе простора и времена у прози Бруна Шулца и Горана Петровића“, *Наслеђе*. 50. 2021, стр. 47 -58.

Турањанин, Биљана, „*Кнез овог света* као главни лик два српска романа“, *Норма*, XVI, 1/2011, стр. 21 – 30.

Турањанин Николопулос, Биљана, „Поетска фантастика у роману *Осада цркве Светог Спаса* Горана Петровића“, *Serbian Studies Research* Vol. 15, No. 1 (2024), стр. 261–274.

Словенска митологија. Енциклопедијски речник, Zepter book world, Београд, 2001.

Фрејзер, Џејмс Џорџ, *Златна грана*, Едиција, Београд, 2022.

Фуртула, Катарина Н, „Жанрови старе српске књижевности у роману друге половине XX вијека“, *Баштина*, Приштина – Лепосавић, св. 64, 2024, стр. 49 – 64.

Чабашек, Александра В, „Потенцијал бајке у *Осади цркве Светог Спаса* Горана Петровића“, *Липар / Часопис за књижевност, језик, уметност и културу* / Година XXI / Број 73, 2020, стр. 55 – 72.

Чајкановић, Веселин, *О магији и религији*, Просвета, Београд, 1985.

Чапо, Ерик, *Теорије митологије*, Clio, Суботица, 2008.

Шаренац, Слободанка Ч, *Поетика прозе Горана Петровића*, Београд, 2016.

Шаренац, Слободанка Ч, „Превазилажење постмодернистичке поетике и поетичка функција збирке приповедака *Разлике* Горана Петровића“, *Пешчаник*, год. XXII, бр. 25 (2024), стр. 149–159.

Шаренац, Слободанка Ч, „Структура и поетички кључ романа *Ситничарница „Код срећне руке“* Горана Петровића“, *Serbian Studies Research* Vol. 14, No. 1 (2024), стр- 239–260.

ПОТПИС КАНДИДАТА:

Федор Мажановић

НАПОМЕНА:

Поред пријаве теме докторске дисертације, кандидат прилаже:

1. Биографију са тежиштем на ток образовања и усавршавања;
2. Библиографију научних и стручних радова као и саме радове;
3. Личне податке за службену евиденцију Образац бр. 2;
4. Сагласност ментора Образац бр. 3;
5. Оверену фотокопију дипломе о стеченом академском звању магистра наука (за кандидате који пријављују израду докторске дисертације на основу претходно стеченог академског назива магистар наука).
6. Потврду факултета о положеним испитима и испуњеним другим обавезама и научним истраживањима уколико су студијским програмом докторских студија утврђена као услов за пријаву докторске дисертације.

Уколико се докторска дисертација пријављује на језику националне мањине или страном језику, образац се попуњава двојезично (и на српском језику) у складу са Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду.